

Особливості реформування підготовки кандидатів наук

(докторів філософії)

Внукова Н.М., Пивоваров В.М.

Відбуваються суттєві зміни у вищій школі, які стосуються формування економіки знань, трансферу технологій, підвищення ролі освіти пропорційно можливості вирішення життєвих проблем – перехід на компетентністний підхід.

Реформування вищої освіти обумовлено прийняттям нової редакції Закону України «Про вищу освіту» [1]. Відповідно до ст.5 цього Закону, науковий ступінь кандидата наук прирівнюється до підготовки докторів філософії, які стосовно рівнів і ступенів вищої освіти відповідають не тільки науковому, а й *освітньо-науковому (третьому) рівню*, тобто посилюється **освітня складова** підготовки.

Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти за компетентностями відповідає восьмому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій [2] і передбачає здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших **компетентностей**, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

У законодавчому регулюванні з'являється відповідність за інтегральною компетентністю вимогам Національної рамки кваліфікацій, яка повинна бути підтверджена **освітньою** та **науковою** державною атестацією. Освітня атестація передбачена у видачі додатка до диплома європейського зразка. Наукова атестація у захисті результатів власного наукового дослідження, по суті, випускної роботи (дисертації) за період навчання в докторській програмі – дещо інше, ніж кандидатська дисертація, тобто може оцінюватися її рівень за певною шкалою. Здобуття вищої освіти, згідно із Законом України «Про вищу освіту» на третьому рівні вищої освіти, передбачає успішне виконання особою відповідної освітньо-наукової програми, що є підставою для присудження відповідного ступеня вищої освіти - доктора філософії.

Доктор філософії – це **освітній і спільно перший науковий** ступінь, що здобувається на третьому рівні вищої освіти на основі ступеня магістра. Ступінь доктора філософії присуджується спеціалізованою вченою радою вищого навчального закладу або наукової установи в результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньо-наукової програми та публічного захисту дисертації в спеціалізованій ученій раді. Особа має право здобувати

ступінь доктора філософії під час навчання в аспірантурі (ад'юнктурі). Особи, які професійно здійснюють наукову, науково-технічну або науково-педагогічну діяльність за основним місцем роботи, мають право здобувати ступінь доктора філософії поза аспірантурою, зокрема під час перебування у творчій відпустці, за умови успішного виконання відповідної освітньо-наукової програми та публічного захисту дисертації в спеціалізованій ученій раді.

Не допускається вступ поза конкурсом (стаття 44) для здобуття ступеня доктора філософії і тільки на основі диплома магістра.

Освітня складова визначена у 30-60 кредитів ЄКТС, що становить 900-1800 академічних годин навчання, що є суттєвим навантаженням, тому нормативний строк підготовки доктора філософії в аспірантурі (ад'юнктурі) подовжений до чотирьох років.

Розширені можливості наукових установ здійснювати підготовку докторів філософії, але для цього необхідно отримати ліцензію на відповідну освітню діяльність. Допустиме посилення ефективності підготовки докторів філософії за спорідненою науковій установі освітньо-науковою програмою, узгодженою з вищим навчальним закладом. У такому разі наукова складова такої програми здійснюється в науковій установі, а освітня складова – у вищому навчальному закладі.

Стаття 6 Закону України «Про вищу освіту» передбачає атестацію осіб, які здобувають ступінь доктора філософії постійно діючою або разовою спеціалізованою вченою радою. Остання може розглядатися як аналог ДЕКу, який буде акредитований Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти. Здобувач ступеня доктора філософії має право на вибір спеціалізованої вченої ради, що є позитивним.

Значно посилюється публічність подання результатів наукових досліджень та їх наукового обговорення через його оприлюднення на офіційних веб-сайтах відповідних вищих навчальних закладів (наукових установ) за вимогами законодавства.

Відповідно до п.2 статті 7 Закону України «Про вищу освіту» доктору філософії видається диплом, у якому зазначаються назва вищого навчального закладу (наукової установи), у якому здійснювалася підготовка, назва вищого навчального закладу (наукової установи), у спеціалізованій ученій раді якого (якої) захищено наукові досягнення, а також назва кваліфікації, що складається з інформації про здобутий особою науковий ступінь, галузь знань та/або спеціальність. У назві кваліфікації зазначаються ступінь доктора філософії та галузь знань (доктор філософії в галузі права тощо).

Між тим невід'ємною частиною диплома доктора філософії є додаток до диплома європейського зразка, що містить структуровану інформацію про завершене навчання. У додатку до диплома міститься інформація про результати навчання особи, що складається з інформації про назви дисциплін, отримані

оцінки і здобуту кількість кредитів ЄКТС, а також відомості про національну систему вищої освіти України.

Прогресивним є повернення до можливості проведення міжгалузевого дослідження, що відповідає вимогам часу, коли потреба в розв'язанні проблеми відповідає не одній науковій спеціальності. У разі, якщо дисертація виконана в суміжних галузях знань, ступінь доктора філософії присуджується у провідній галузі із зазначенням міжгалузевого характеру роботи.

Суттєве реформування підготовки докторів філософії вимагає розробки нових стандартів освітньої діяльності (стаття 9), які розробляються для кожного рівня вищої освіти в рамках кожної спеціальності з урахуванням необхідності створення умов для осіб з особливими освітніми потребами та є обов'язковими до виконання всіма вищими навчальними закладами незалежно від форми власності та підпорядкування, а також науковими установами, що забезпечують підготовку докторів філософії. Також можуть відбутися зміни в ліцензуванні освітньої діяльності (стаття 24), які повинні бути визначені Кабінетом Міністрів України.

Особливі можливості з атестації докторів філософії надано дослідницькому університету (стаття 28), який має право самостійно утворювати разові спеціалізовані вчені ради для захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії за участю не менше п'яти осіб з відповідним ступенем, двоє з яких працюють в іншому вищому навчальному закладі (науковій установі).

Щодо всіх вищих навчальних закладів (стаття 32), то вони можуть **ухвалювати остаточне рішення про визнання**, у тому числі встановлення еквівалентності, здобутих в іноземних вищих навчальних закладах ступеня доктора філософії під час зарахування на навчання та/або на посаду наукового чи науково-педагогічного працівника.

Процедури самоврядування молодіжного наукового співтовариства запроваджені щодо порядку відрахування та поновлення на навчання здобувачів доктора філософії (аспірантів), який входить у загальний перелік здобувачів, тобто його соціальні освітні пільги та преференції повинні змінитися. Одна з них, це те, що загальний обсяг державного замовлення на підготовку докторів філософії на поточний рік повинен становити не менше 5 відсотків кількості осіб, які в поточному році здобудуть ступінь магістра за державним замовленням.

У цілому слід відзначити, що реформування підготовки кандидатів наук (докторів філософії) набуло суттєвого характеру, отже, потребує ефективного правового супроводу.

Список використаної літератури

1. Про вищу освіту: Закон України // Голос України. – 2014. – 06 серпня.
2. Національна рамка кваліфікацій: Постанова КМУ від 23 листопада 2011 р. № 1341 [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>

Внукова Наталія Миколаївна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри управління фінансовими послугами Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця; Пивоваров Василь Миколайович, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого